

PYSÄYTYSKUVIA VIENALAISESTA KENTÄSTÄ

Toistuvat paluut ja lyhyet jaksot kenttäaineiston lähteenä

Pidän lyhytkestoista kenttätöitä omana kenttätöiden tekemisen tapanaan, jossa toistuvat paluut ja yhteydenpito tutkittaviin kenttäperiodien välillä muodostuvat tutkijan työvälineiksi. Pyrkimyksenäni on hahmotella lyhytkestoisen kenttätöiden metodologiaa ja vastata siihen, miten lyhyet kentällä vietetyt jaksot, lähtemiset ja paluut vaikuttavat kenttätöiden tekemiseen ja muodostuneisiin suhteisiin tutkittavien ja tutkijan välillä. Toiseksi pohdin sitä, miten dialogisuus voi toteutua kenttätöissä. Näen dialogisuuden toisaalta tutkijan kuuntelevana asenteena ja toisaalta tutkijan ja tutkittavien yhteisenä yrityksenä muodostaa jaettu merkityksiä. Kolmantena keskeisenä näkökulmanani on turismin vaikutus kenttätutkimukseen erityisesti Vienan Karjalassa. Miten turismi vaikuttaa Vienan Karjalassa asuvien ihmisten tapaan asettua tutkivan katseen kohteiksi ja miten tutkijan rooli kentällä poikkeaa turistista?

Artikkelin pohjana oleva taustatutkimus perustuu sekä tutkimuskirjallisuuteen että tehtyyn kenttätöihin Venäjän Pohjoisessa Karjalassa eli Vienan Karjalassa. Aloitin lauluihin ja laulamiseen kohdistuvan kenttätöiden osana vienalaista ja kainuulaista musiikkiperinnettä tallentavaa, tutkivaa ja uusintavaa EU-rahoitteista projektia *Koko lenti koilta ilmoim*. Lyhyet, viikon tai kahden mittaiset kenttäperiodit neljässä kylässä ajoittuivat projektin osalta etupäässä vuoteen 1999. Tuolloin projektin tavoitteisiin kuului tallentaa mahdollisimman paljon musiikkiperinteeseen liittyvää muistelukerrontaa ja musiikkia itsessään. Jatkoin kenttätöitäni samoilla seuduilla ja samojen ihmisten parissa vuosien 2000–2004 välillä. Vuosina 2001–2003 työskentelin Suomen Akatemian rahoittamassa *EULA – Laulu Euraasiassa* -projektissa, jonka tutkimuksellisinä tavoitteina oli selvittää läntisessä Euraasiassa elävien kansojen laulunlajien tyylillisiä ominaispiirteitä ja historiaa. Tuona aikana tein kolme kenttämatkaa Venäjän Pohjoiseen Karjalaan. Tälläkin kertaa kenttäperiodit olivat kestoltaan lyhyitä: vajaan viikosta kahteen viikkoon. Osan kenttämatkoista tein yhdessä tutkijakollegoi-

den kanssa¹ ja muutaman periodin tein yksin. Kenttätöyöperiodeja Vienan Karjalassa vuosina 1999–2004 kertyi kaikkiaan kahdeksan. Konkreettinen toimintani kentällä piti sisällään haastattelemista, osallistuvaa ja tarkkailevaa havainnointia, keskustelemista, muistiinpanojen tekemistä, omien kokemusten ja vaikutelmien kirjaamista ja esitys- ja haastattelutilanteiden dokumentointia äänittämällä, videoimalla ja valokuvaamalla. Tutustuin myös paikallisiin kirjastoihin ja museoihin. Omakohtaisessa kenttätöyssäni painottui erityisesti haastattelu metodina. Käsittelenkin kenttätöyömetodeista ennen kaikkea haastattelua, vaikka havaintoesimerkit ovatkin havainnointipäiväkirjoista.

Kuvaamani kenttätöyö on tehty pääosin kahdessa vienalaisessa kylässä Kalevalassa (ent. Uhtua) ja Jyskyjärvellä, mutta sivuan myös kenttäkokemuksia Borovoissa ja Vuokkiniemellä. Kalevalan kylä on pohjoisen Vienan Karjalan kansallisen piirin hallintokeskus. Kalevalassa asui 1990-luvun alussa viitisen tuhatta asukasta, joista karjalaisia on alle puolet. Jyskyjärven kylässä asui 1990-luvun lopussa noin 750 ihmistä, joista yli puolet on karjalaisia. (Nieminen 1995: 77, 111; Stark 1994: 63.)

Näen kenttätöyön prosessina, jossa toiminnan ja tulkintojen tekemisen avulla rakennetaan käsitystä tutkittavasta kohteesta ja kerätään aineistoa. Prosessi pitää sisällään tutkijan johonkin ongelmaan tai aihepiiriin kohdistaman kiinnostuksen, strategian tiedon hankkimiseksi ja konkreettisen toiminnan kentällä. Tutkijalla on siis jo jonkinlaiset teoreettiset tavoitteet kentälle mennessään ja hän luo niihin pääsemiseksi käytännöt. Tutkimuskohteen hahmottaminen ennen kenttätöyötä sisältää etukäteisvalmistelun: tutkimuskirjallisuuteen tutustumalla ja kenttämätkaa valmistelemalla tutkija omaksuu tutkivan asenteen. Hänellä on siis jo kenttätöyön aloittaessaan jonkinlainen esiyymmärrys tai ainakin esioletuksia kentästä. Vaikka kenttä ja tutkimuskohde eivät lopullisessa tutkimuksessa välttämättä ole identtisiä, kenttä edustaa tutkijalle sitä tilaa, paikkaa ja aikaa, jossa tutkimuskohde voi konkretisoitua. Tutkijan esioletukset tulevat ilmi siinä, kuinka hän näkee kenttensä eli miten hän toimii konkreettisissa haastattelu- tai havainnointitilanteissa ja kuinka hän kenttätöyössä kerää ja valikoi tietoa.

Aiemmin kenttä käsitettiin kulttuureja tutkivissa tieteissä maantieteelliseksi paikaksi. Kulttuurintutkimuksen piirissä kentän käsite on alkanut vähitellen tarkoittaa paikan sijasta tilaa, jonka tutkija hahmottaa omien teoreettisten tavoitteidensa ja käytäntöjensä mukaiseksi kohteeksi (Laaksonen ym. 2003: 8). Etnomusikologit ovat perinteisesti määritelleet kentän tutkijan määrittämäksi tutkimuskohteeksi: maantieteelliseksi alueeksi, musiikinlajiksi, soittimeksi, muusikkoryhmäksi, musiikkiyhteisöksi, etniseksi ryhmäksi, ikä- tai sosiaaliryhmäksi, kulttuuriksi tai sen osaksi.

(Moisala 1993: 16). Vaikka kenttää ei enää samasteta välttämättä paikaksi, tutkijat mieltävät sen usein arkikielessä paikkana, jossa Toisen elämää puolueettomasti tutkitaan. (Järviluoma 1997: 87.) Esimerkiksi etnomusikologi Mantle Hood (1982: 206) määrittelee kentän seuraavasti: ”Kenttä on missä tahansa, missä tutkimuskohde on luonnollisessa ympäristössään.” Määritelmässä tutkimuskohde on jossakin fyysisessä ympäristössä, tilassa. Kenttä voidaan siis nähdä edelleen sidoksissa paikkaan. Toisaalta kentän määrittelemisen tutkijan ja tutkimuksen kohteiksi asetettujen ihmisten väliseksi suhteeksi on saanut yhä enemmän jalansijaa kulttuureja tutkivissa tieteissä (ks. mm. Geertz 1973; Pöysä 2004: 25). Kulttuuria tutkivien tieteiden piirissä kentän määrittelyyn on vaikuttanut paljolti se, että kulttuurin ja etnoksen käsitteitä on problematisoitu uudelleen, ja kulttuurin ja etnoksen olemassaolo on jopa kyseenalaistettu. Myös kenttä teoreettisena käsitteenä on tullut problemaattisemmaksi ja monitahoisemmaksi. Kentän käsitteen uudelleenmäärittelyyn on vaikuttanut myös konstruktivistinen tietokäsitys, jonka mukaan tieto syntyy keskustelunvaraisesti, hetkessä ja on aina kontekstisidonnaista (Kurki 2004: 145).

Etnomusikologian tutkimusperinteessä keskeinen aineiston tuottamisen menetelmä on ollut kenttätö, koska tutkimusta on tehty pitkälti muistinvaraisten ja kirjoituksettomien musiikkikulttuurien parissa. Myös etnomusikologisen tutkimuksen kiinnostus musiikin ja paikallisten kulttuuristen erityispiirteiden välisiin sidoksiin on painottanut omakohtaista kokemusta tutkittavasta kulttuurista. (Kurkela ym. 2003: 58–59.) Oma suhteeni kenttään muistuttaa folkloristi Anna-Leena Siikalan (1997: 46–47) ajatusta kentästä. Hän näkee kenttätöön kulttuurien kohtaamisen hetkinä, joissa tärkeintä ovat ”osallistujien kohtaamispinnat, satunnaiset ymmärryksen välähdykset ja välttämättömät väärinkäsitykset”.

Lyhyt- ja pitkäkestoisen kenttätöön eroja

Antropologinen tutkimuskirjallisuus painottaa kulttuurin sisäistä näkökulmaa (Paukkunen 2002: 16), jota kohti tutkija pyrkii kenttätöön tai muun aihepiiriin tutustumisen avulla. Tutkittavien maailmankuvan hahmottaminen ja tietynlainen ”enkulturoituminen” tutkittavaan kulttuuriin on pitkäkestoisen kenttätöön tavoite. Kenttätöitä koskevassa tutkimuskirjallisuudessa käsitellään yleensä pitkäkestoista, noin vuoden verran kestävästä antropologista kenttätöitä. Kulttuurishokin avulla hankittua ymmärtämystä toisesta kulttuurista on aiemmin pidetty edellytyksenä

etäkulttuureja tutkivien etnomusikologien ammattitaidolle (Kurkela ym. 2003: 60). Nykyään kuitenkin lyhyet intensiiviperiodit kentällä ovat enemmän kuin arkipäivää etnomusikologienkin keskuudessa. Siksi on tärkeää pohtia lyhytkestoisen kenttätöiden erityispiirteitä.

Kenttätöni koostuu suhteellisen lyhyistä, viikosta muutamaan viikkoon vietetyistä ajanjaksoista kentällä. Pidän kuitenkin ajanjaksoja tärkeämpänä sitä ”kenttää”, joka muodostuu ihmisten kohtaamisista ja tapahtumista, joissa olen ollut läsnä, sekä käydyistä keskusteluista. Lyhyistä periodeista muodostunutta kenttätöitä määrittävät paluut ja lähtemiset. Kentälle palaaminen on aina oman tutkijanaseman uudelleen löytämistä ja kohtaamisen mahdollistaviin tilanteisiin uudelleen asettumista. Lähtemiset taas pakottivat jonkinlaisiin sitoutumisiin; tutkijana sitoudun jatkamaan työtä informanttien kanssa tulemalla uudelleen ja tekemällä kuten olen heidän antanut ymmärtää eli kirjoittamalla tutkimukseni valmiiksi. Paluista muodostuvassa kenttätöissä on pysäytyskuvamainen rakenne: käsitys kentästä tarkentuu ja monipuolistuu paluiden myötä. Kukin kenttätöperiodi antaa uuden tarkastelukulman kenttään tai tarkentaa jo muodostunutta käsitystä tutkittavasta kohteesta. Fyysinen ja ajallinen välimatka kenttään muuttaa ja kypsyttää näkemystä tutkimuskohteesta ja siten myös kentästä ja näitä näkemyksiä täytyy testata kentälle palattua. Kun tutkija ei ole fyysisesti kentällä hänen näkökulmansa tutkittavasta kohteesta, sen oleellisuuksista ja siihen sisältyvistä merkityksistä saavat uusia painotuksia.

Paluita sisältävässä kenttätöissä oleellista on yhteydenpito kenttään niinä aikoina, kun tutkija ei ole kentällä (ks. Pöysä 2004: 25). Koen yhteydenpitämisen tutkittaviin intensiivisten kenttätöjaksosten välillä tietynlaisena mahdollisuutena vuoropuhelun jatkamiseen tutkijan ja kentän välillä niinäkin aikoina kun tutkija ei ole fyysisesti läsnä tutkittaviensa parissa. Kun tutkija pitää yllä suhdetta tutkittaviin myös silloin kun ei itse ole paikalla, hän viestittää heille, että he ovat merkittäviä tutkijan tutkimuksen edistymisen kannalta. Yhteydenpito kentälle on viesti siitä, että yhteistyö tutkittavien ja tutkijan kesken on kannattanut. Kontaktit kentälle kenttätöperiodien välillä ovat pehmentämässä sinne palaamista nimenomaan helpottamalla luottamuksen uudelleensyntymistä. Folkloristi Lauri Honko (1990: 96–97) näkeekin syvenevän luottamussuhteen tutkittavien ja tutkijan välillä olevan yhden keskeisimmistä dialogisen kenttätöiden metodeista.

Kun lyhytkestoisessa kenttätöissä tutkijan ajatukset kypsyvät aktiivisten kenttätöjaksosten välillä, pitkäkestoinen kenttätö kypsyttää tutkijaa toisella tavalla. Hankauspintaa syntyy enemmän tutkijan ja kentän välille, kun tutkija oleskelee

kulttuurissa pitkän aikaa. Koetun shokin kautta tutkijalle ovat konkretisoituneet tutkimassaan kulttuurissa oleelliset ajattelutapojen erot suhteessa omaan kulttuuriinsa. Shokki tuo pintaan myös muut koettavissa olevat erot: erilaisen esteettisen maailman, erilaisen kehollisen olemisen tavan ja tutkijan erilaisen aseman yhteisössä. Pitkä oleskelu tutkittavien parissa aika ajoin varmasti myös väsyttää tutkijaa, jolloin hän herpaantuu ja lakkaa välittämästä hankauspinnoista ja mitä luultavimmin suojautuu niiltä väliaikaisesti. Näiltä osin pitkäkestoinen kenttätyö muistuttaa siis lyhytkestoista kenttätyötä: pitkäkestoisessakin kenttätyössä tutkija välillä vetäytyy jatkuvasta kontaktien virrasta omaan rauhaansa tutkimaan ja pohdiskelemaan koetua ja sillä tavoin jäsentämään kenttäänsä.

Paluista ja lähtemisistä muodostuvassa lyhytkestoisessa mutta useamman periodin sisältävässä kenttätyössä fyysisen etäisyyden ottaminen konkreettiseen kentällä oleskeluun ja siellä syntyvään jatkuvaan vuorovaikutukseen, antaa tutkijalle mahdollisuuden säädellä tutkijan ja kentän välistä vuoropuhelua. Nämä tauot saavat aikaan katseen tarkentumista tutkimuskohteeseen aina uudelleen ja uudelleen. Edeltävät kenttäkokemukset vaikuttavat uusien kokemusten pohjalla. Lyhyet kenttätyöjaksot ovatkin ikään kuin ohuita kalvoja, joiden päälle tulee taas uusi kokemus. Nämä kokemukset yhdessä muodostavat tutkijan käsityksen kentästä ja muodostavat yhä uudelleen suhteen tutkimuskohteeseen. Lyhytkestoisessa kenttätyössä tutkija ei samalla lailla asetu osaksi yhteisöä kuin pitkäkestoisessa kenttätyössä. Tärkeimpänä pitkäkestoisen kenttätyön tavoitteena etnomusikologi Pirkko Moisala (1993: 23) on nähnyt kuitenkin tutkijan omakohtaisen sisäisen muutosprosessin, joka syntyy vieraassa kulttuurissa oleskelun seurauksena ja joka herkistää tutkijan oppimaan syvällisemmin toista kulttuuria. Tietylnainen muutosprosessi ja neuvottelu tutkijan oman kulttuurin ja tutkittavan kulttuurin välillä käynnistyy tutkijassa myös lyhytkestoisessa kenttätyössä. Valaisen asiaa esimerkillä. Ensimmäisellä kenttätyömatkallani Kalevan ja Jyskyjärven kylissä, minua vaivasivat suomalaisen ja vienalaisen elintason erot. Tutkimuspäiväkirjassa kirjoitan:

Minulle, Suomessa suht' huolettomana kasvaneelle, on järkytys nähdä ihmisten elinolojen ankeus. Minä pidän ruoan yksipuolisuutta ja ihan rehellistä puuttettakin ankeutena. Ihmisten sairastavuus ja vanhempien miesten puuttuminen miltei kokonaan myös hätkäyttää. (KMP 12.4.1999.)²

Pitkäkestoisessa kenttätyössä käsitys kentästä syntyy pitkäaikaisen läsnäolon, monenlaisten koettujen tilanteiden, erilaisten hankauspintojen ja väärinymmär-

rysten, vierauden sietämisen ja hyväksymisen kautta. Lyhyessä kenttätöössä ovat kaikki nämä elementit myös mukana, mutta ajan rajallisuus vaikuttaa kenttätöön intensiteettiin ja tekee kenttätööstä tutkijavetoisempaa. Kenttätööhön sisältyvät metodiset ongelmat tulevat vastaan myös lyhyempiä kenttätöökaksoja sisältävässä kenttätöössä. Paluista muodostuvassa kenttätöössä fyysinen ja ajallinen etäisyys tutkittaviin vaikuttaa syntyneisiin suhteisiin tutkittavien ja tutkijan välillä siten, että luottamus tutkittaviin täytyy aina kentällä saada aikaan uudelleen. Avoimuus synnyttää avoimuutta ja luotettavuus luottamusta. Kysymys dialogista kenttätöössä läheneekin kysymystä siitä, miten avoimia pystymme olemaan haastateltavillemme ja miten helposti lähestyttäviä tai luottamusta herättäviä ihmisiä olemme. On silti mahdollista, että tutkittava ja tutkija eivät pysty luomaan riittävän syvää luottamussuhdetta, joka mahdollistaisi avoimen ajatustenvaihdon. Informantilla saattaa olla tutkijasta riippumattomia syitä olla avautumatta. Tai voi olla, että tutkija ei onnistu vakuuttamaan tutkittavaa ja siten luottamussuhdetta ei tutkittavan ja tutkijan välille synny. Etnografisessa tutkimuskirjallisuudessa esiintyvät hyvinkin yleisellä tasolla liikkuvat kenttätöökuvaukset, joissa kenttätöo kuvataan ideaalien kautta, saattavat enemmän hämmentää kuin opastaa nuorta tutkijaa (ks. myös Vikman 2007: 87).

Lyhytkestoisessa kenttätöössä tehty taustatyö ennen kentälle menemistä on ensiarvoisen tärkeää. Mitä paremmin tutkija on perehtynyt tutkittavaan aihealueeseen, olosuhteisiin ja paikallishistoriaan, sitä paremmin hän pystyy suuntaamaan kiinnostustaan kentällä ja saamaan irti ohikiitävistä tilanteista. Tietysti tutkija voi jäädä myös lukemansa vangiksi, jolloin hän pyrkii testaamaan tutkimuskirjallisuudesta syntyneitä etukäteisoletuksia kentällä eikä näe avoimesti todellisuutta sellaisena kuin se on. Lyhytkestoisen kenttätöön ongelmana on se, että puhutun aineiston suhde todellisuuteen on aina tulkinnanvarainen. Nopeasti kerättyjen haastatteluaineistojen ristiriitaisuuksista ja monitulkintaisuuden ongelmista mainitsee myös etnomusikologi Pekka Suutari (2004: 50) Vienan Karjalaan vuonna 2003 suuntautuneen kenttätutkimusmatkan raportissa. Pitkän kenttätöön aikana tutkijalle on kertynyt paljon havainnoimalla ja haastatteleamalla syntynyttä tietoa ja käytännön kokemusta, joten hänen on mahdollista kontekstoida haastatteluaineistossa ilmeneviä ristiriitaisuuksia ja tehdä rohkeasti tulkintoja siitä, mikä on puhutun suhde todellisuuteen. Lyhytkestoisessa kenttätöössä tutkija voi palata kentälle kysymään epäselviä asioita aina uudelleen, jos ne hänen tutkimuskysymyksensä kannalta ovat oleellisia. Lyhyistä jaksoistakin koostuvassa kenttätöössä tutkijalle kertyy paljon tietoa siitä, millaisissa konteksteissa haastattelu- tai havainnointiaineisto on tuotettu ja millaista

tutkittavien ihmisten arkipäivä on. Tämä tietämys auttaa tutkijaa tekemään aineistosta sellaisia tulkintoja, jotka ovat lähellä tutkittavien maailmaa tai ainakin ymmärrettäviä suhteessa koettuihin tilanteisiin.

Kenttätyön laatua on pyritty määrittelemään esimerkiksi sen kestoja arvioimalla. Se, kuinka pitkiä aikoja kentällä on oltu, ei välttämättä määrää kenttätyön laatua. Folkloristi Jyrki Pöysän (2004: 25) mukaan kenttätyön kesto on vain määrällinen mittari, joka ei sinällään kerro kenttätyön sisällöstä ja toimintatavoista. Hänen mukaansa oleskeluajan pituuden sijasta olennaisempia kenttätyön laadun määrittäjiä ovat paluut ja yhteydenpito tutkittaviin. Pöysä määrittelee kentän rajatusti tutkijan ja tutkimuksen kohteiksi asetettujen ihmisten väliseksi suhteeksi. Kenttätyön laajuus voi kuitenkin vaikuttaa lopulliseen tutkimukseen. Folkloristi Seppo Knuutilan (2004: 11) mukaan pitkäkestoinen, intensiivinen kenttätyö ei näyttäisikään johtavan kokonaisvaltaiseen ja tyhjentävään esitykseen, vaan päinvastoin yhä moniäänisempään ja yksityiskohdissaan eri suuntiin hajoavaan etnografiaan. Onko siis niin, että mitä enemmän kokemuksia ja aineistoa kenttätyöstä kertyy, sitä useampiin tulkintasuuntiin aineisto antaa mahdollisuuden?

Folkloristi Armi Pekkala (2003: 92), joka on tehnyt Venäjällä asuvien inkeriläisten parissa kenttätyötä usean haastatteluperiodin ajan, erottaa kenttätyön ja kenttätutkimuksen toisistaan. Kenttätyö on konkreettista tiettyyn aikaan ja paikkaan sidottua aineiston tuottamiseen keskittyvää työskentelyä. Kenttätutkimus puolestaan kattaa koko tutkimuksen metodiset ratkaisut, ja sitä määrittävät olennaisesti tietyt menetelmät eli haastattelu ja havainnointi. Näen hänen määrittelemänsä eron näiden kahden välillä siinä, että kenttätyöllä voidaan tuottaa aineistoa hyvin monenlaisiin tutkimuksiin. On tutkijan valinta, kuinka paljon hän tutkimuksessaan painottaa aineiston tuottamisprosessin analysoimista ja kuvailemista. Toisaalta kenttätyöllä tuotetun aineiston kohdalla tutkimuksen tekijän tarkka kuvaus tehdystä kenttätyöstä on osaltaan lisäämässä lukijoiden mahdollisuutta arvoida tehdyn kenttätyön laajuutta ja laatua. Myös tutkimusongelmalla ja sen ratkaisemiseen tarvittavilla metodeilla on merkitystä siinä, kuinka tarkkaan kenttätyöstä on oleellista raportoida siihen pohjautuvassa tutkimuksessa.

Kohti jaettua moraalista maailmaa

Kentän ja aineiston käsitteet kulkevat käsi kädessä. Aineistokäsitys kiteytyy dialogisen antropologian perusajatuksessa siitä, että aineisto ei ole jostain vain poimitavissa, vaan se syntyy tutkijan ja informantin vuorovaikutuksessa (Honko 1992; Lehtipuro 2003: 18; Vasenkari & Pekkala 2000: 244). Vuorovaikutukseen vaikuttaa se, miten tutkija ja tutkittava kokevat toisensa kentällä. Etnomusikologi Jeff Titon (1997: 94) pitää kokemusta avaimena ymmärtämiseen, sillä hänen mukaansa ihmiset tullaan tuntemaan kokemuksen kautta. Titonin mukaan voidakseen tuntea tai ymmärtää tutkimuskohdettaan tai lukea aineistoaan, kenttätutkijan on käännyttävä omien kokemustensa puoleen. Titonin havainto eletyn kokemuksen tärkeydestä kenttätutkimuksessa nostaa esiin kokijan eli tässä tapauksessa tutkijan. Tutkimalla kokemuksiaan tutkija vasta pääsee käsiksi kenttään. Titon (1997: 94) kuvaa tutkijan kokemuksia heijastuksiksi, joita kenttä hänessä herättää ja myös oma heijastus, ”varjo” kentällä on se vaikutus, joka tutkijalla on kenttään. Eletyn kokemuksen käsite esiintyy fenomenologisessa psykologiassa ja sillä tarkoitetaan välitöntä kokemusta erotuksena käsitteellisestä ”tiedetystä”, jonka tasolla tutkimus operoi (Perttula 1995: 46). Refleksiivisessä etnografiassa kenttä nähdään metaforisena tutkijan luomuksena ja keskeisintä tutkijalle on ymmärtää oma positionsa tutkittavassa kulttuurissa ja kuvata tätä etnografiassa (Cooley 1997: 16).

Jos ajatellaan kenttätutkimusta Titonin tavoin suhteena omiin kokemuksiin, nuo kokemukset sisältävät aina myös tutkijan suhteen omaan elämäänsä, sen, minkä uusi kulttuuri näyttää suhteessa häneen itseensä. Tutkija joutuu kohtaamaan oman kulttuurinsa stereotyyppiat joutuessaan kohtamaan vieraan kulttuurin. Juuri tämän oman kulttuurisen viitekehyksen kohtaaminen ja ymmärtäminen toimii heijastuspintana sille, minkä tutkija kentällä kohtaa (ks. Järviluoma 1997: 93). Onko tuo kohtaaminen ja siitä syntyvät kokemukset, joille tutkija tutkimuksensa perustaa, tutkittavien kanssa jaettuja ja kuinka pitkälti ne heijastelevat tutkittavien maailmaa? Skeptisimmät kulttuurikriitikot ovat sitä mieltä, ettei antropologi pysty lainkaan kuvaamaan toista kulttuuria ja että kenttäaineiston perusteella on mahdotonta toistaa todellisuutta (Rautiainen 2003: 20). Kysymystä siitä, kenen todellisuutta tutkija kuvaa raportoidessaan kentästä, joudutaan kysymään aina. Etnografisen tutkimuksen innokkuus itse-reflektioon voi johtaa myös tilanteeseen, jossa tutkittavien ääni jää kuulumatta tai ainakin taka-alalle. Kenttätutkimuksen kuvaaminen niin, että suurimman painoarvon saa tutkijan henkilökohtainen siirtymäriitti vieraaseen kulttuuriin, ei välttämättä lisää

lukijan ymmärrystä tutkimuskohteesta. Itsereflektio onkin hyvä väline silloin, kun se tuo esiin tiedon tuottamisen dialogisuuden ja tutkijan toiminnan läpinäkyvyyden. Tämä käsitys lähenee Roy Turnerin ajatusta ja Helmi Järviluoman käyttämää käsitettä kentästä asenteena (Järviluoma 1991: 138). Tällöin yhteiseksi nimittäjäksi tutkijan ja tutkittavien kokemusten välille muodostuu yhteisen moraalisen maailman jakaminen, yritys muodostaa yhteisiä tulkintoja ja yhteisesti jaettuja merkityksiä (ks. Järviluoma 1997: 87, 93). Tästä kenttätyössä ja erityisesti kenttähaastatteluissa onkin mielestäni ennen kaikkea kysymys: pyrkiä keskusteluun ja vuorovaikutukseen tutkittavien kanssa siten, että sekä tutkija että tutkittava jollain tavoin pystyvät olemaan samalla aaltopituudella eli löytämään jotakin yhteisesti jaettua. Tutkittavan kannalta tämä voi tarkoittaa sitä, että hän kokee tulleen ymmärretyksi. Vuorovaikutus tutkijan ja informantin välillä voi näyttää kummankin kannalta aivan erilaiselta, onhan heillä molemmilla omat erityiset tavoitteensa kanssakäymiselle. Kun tutkija pyrkii ymmärtämään ja tulemaan hetkittäin osalliseksi tutkittavan maailmasta, oli se sitten musiikillinen maailma tai elämäntarina, informantin tavoitteena on tulla kuulluksi ja ymmärretyksi.

Informanttien halu tulla kuulluksi omilla ehdoillaan, kävi minulle ilmeiseksi kenttätyössäni Vienan Karjalassa 2000-luvun alussa. Pohdin kenttätyötä tehdessäni sitä, että tutkimushaastatteluissa keskustelun fokus oli välillä miltei mahdotonta yrittää pitää tutkimuskohteessani eli ihmisten suhteessa laulamiseen ja lauluihin. Lähes kaikki haastateltavani jossakin vaiheessa haastattelua alkoivat kertoa elämäntarinaansa ja muistella sota-aikoja ja niistä seuranneita vaikeita kokemuksiaan. Vasta jonkin aikaa kenttätyötä tehtyäni aloin ymmärtää heidän tarvettaan tulla kuulluiksi: 1990-luvulla käynnistynyt vapaampi keskusteluilmapiiri Venäjällä mahdollisti monista kipeistä asioista puhumisen, kuten omakohtaisesti koetuista historian vaiheista, joista monet olivat vaienneet vuosikymmeniä. Koin että minulle, joka en itse ollut osallinen noihin historian tapahtumiin, oli helppo puhua menneistä asioista. Omaelämäkerrallisuuden painottumisesta haastatteluissa mainitsee myös Suutari työryhmineen (2004: 50). Folkloristi Lauri Honko (1992: 125) painottaa kenttätyössä tarvittavan erityistä kuuntelemisen metodologiaa. Hän pitää kenttätyön perusongelmana vuoropuhelun aikaansaamista tavalla, joka hyödyttää tutkimuskohteen ymmärtämistä. Vaikka menneisyydestä puhumisen keskeisenä painopisteenä ei vienankarjalaisten informanttien kanssa ollutkaan aina musiikki, pidin tärkeänä sitä, että he puhuivat heille tärkeistä asioista haastatteluissa. Laajeneva ymmärrys historian tapahtumista ja useita esimerkkejä siitä, miten ne olivat vaikuttaneet käytännössä

ihmisten elämään, toivat laajempaa perspektiiviä tulkintaani laulamisen ja menneisyyden välisistä yhteyksistä haastateltaville. Tarve puhua menneistä vaikeista kokemuksista oli ikäänkuin olosuhde, jonka hyväksyin osaksi kenttätyötä. Mitä enemmän tulin tutuksi erilaisten elämästä kertomisen tapojen kanssa, sitä monipuolisemman tuntuman sain elämään Vienan Karjalassa 1900-luvun eri vuosikymmeninä.

Kentän suodattuminen tutkijan ja tutkittavien kokemusten kautta eroaa käsityksestä, jonka mukaan tietoa voidaan kerätä erillään kenttätyökokemuksesta. Etnomusikologi Timothy Cooleyn (1997: 5) mukaan etnografista tutkimusta on 1900-luvulle saakka hallinnut kenttätyön malli, jossa tietoa kerättiin irrallaan kenttätyökokemuksesta ja jossa musiikki käsitettiin objektiivisesti tarkkailtavaksi ja ”laboratoriossa” manipuloitavaksi tosiasiaksi. Myös perinteentutkimuksessa on ajateltu että perinne olisi jossain ikään kuin valmiina odottamassa kerääjäänsä (vrt. Latvala 2005: 27). Näissä ajattelutavoissa kenttä käsitetään siis perinteen tai aineiston varastoksi, josta sitä voidaan käydä hakemassa. Samanlainen tutkimuskohteen luonteen oleellinen muutos tapahtui myös etnomusikologiassa, kun ajatus kulttuurirelativismista 1960-luvulla tuli keskeiseksi. Tällöin musiikki alettiin nähdä paikallisiin erityispiirteisiin sidoksissa olevana yhteisöllisenä prosessina. (Kurkela ym. 2003: 57.) Nykyisin folkloristiikan, etnologian ja kulttuuriantropologian piirissä kenttätyö käsitetään yhä useammin yhdessä tuottamiseksi: tutkijan ja haastateltavan tai informantin kohtaamiseksi, jossa molemmat osapuolet vaikuttavat toisiinsa. Tällöin myös kenttä ymmärretään enemmänkin merkityksellistämisen ja käsitteellistämisen alueeksi, yhteiseksi tilaksi, jossa tietoa ja kokemuksia tuotetaan.

Jos kenttä nähdään nimenomaan yhteiseksi tilaksi, jossa aineistoa tuotetaan yhdessä ensisijaisesti informanttien ehdoilla, ei tutkija voi mielestäni ottaa koko kunniaa kentän konstruomisesta. Kenttätyö voidaan nähdä tutkimusvälineenä, joka toisaalta ymmärretään tutkijan suodattamana kokemuksellisenä avaruutena ja toisaalta tiedon tuottamiseen tähtäävänä toimintana jossakin tiettyssä paikassa, ajassa, tiettyjen ihmisten kanssa. Oma käsitykseni kenttätyöstä asettuu refleksiivisen etnografian kenttätyökäsityksen ja käytännöllisen kenttätyöasenteen välimaastoon. Näen kenttätyön nimenomaan aineiston tuottamiseen tähtäävänä toimintana, jossa tutkijan kokemukset ja tulkinnat ovat osa tiedon tuottamista. Kenttätyö on myös olosuhteisiin asettumista ja niistä käsin toimimista: se, mikä kentässä on annettua, ei tutkijan valitsemaa, on sosiaalinen maisema ja historiallinen tilanne, sekä tapahtumat ja toiminta itsessään, jotka syntyvät vuorovaikutuksen tuloksena, ei tutkijan kaavaileman etukäteissuunnitelman mukaan, vaikka tutkija toiminnallaan olisikin

käynnistämässä niitä. Tutkimuksellisen katseensa tutkija voi kohdistaa haluamalaan tavalla, olivatpa käytännön olosuhteet millaisia tahansa. Tutkija voi siten muodostaa suhteensa kenttään niissä rajoissa, joita hän itse mutta myös toisaalta kenttä hänelle asettavat. Parhaimmillaan yhteisen moraalisen maailman jakaminen tutkijan ja tutkittavien välillä voi johtaa tietynlaiseen kodikkuuden ilmapiiriin, jossa kumpikin osapuoli on läsnä omana itsenään ja vuorovaikutuskin on vapaata. Tällaisia kodikkuuden kuvauksia on luettavissa kenttäpäiväkirjastani Kalevalasta:

Tulimme Kuusiniemen läpi ja olimme perillä täällä Kalevalassa puolen yhdeksän maissa. Oli mukava nähdä Vienoa. Vieno oli leiponut rahkapiirakoita ja pullia ja ties mitä. Tuntui kotoisalta tulla tuttuun paikkaan. Kaikki käsintehdyt kirjavat pikkumatot olivat lattialla ja muutenkin oli tosi somaa. Andrei lähti. Syötiin ja juteltiin Vienon kanssa ja saunottiin. (KPK 6.7.1999.)

Aineiston ja kenttätöön erilliset elämät

Vaikka kenttätöössä tuotettu aineisto syntyy vuorovaikutuksessa ja on aina tiettyjen reunaehtojen sanelema, aineistolla on myös erillinen elämänsä ilman kenttää. Aineisto, jolle tutkimus pohjautuu, on tutkijan valinnan tulos. Kenttätöössä aineistoa voidaan tuottaa yli tarpeen. Vaikka aineisto pitää sisällään esioletuksia tutkimuskohteesta, jotka vaikuttavat siihen millaista tietoa saadaan ja aineisto on jollain tavoin kerääjensä näköistä, kerättyä aineistoa voidaan lukea ja tulkita uudelleen uusin tutkimuskysymysten valossa (Lehtipuro 2003).

Onko kuitenkin niin, että kenttä on lopulta tutkijan konstruktio, joka saa lopullisen muotonsa vasta kirjoitusvaiheessa ja muodostuu erilaiseksi sitä eri näkökulmista kuvattaessa? Kentän ja tutkimuskohteen käsitteitä ei tulisi sekoittaa. Kenttä ja aineisto ovat myös erillisiä, vaikka kenttäkokemukset sinällään ovatkin aineistoa, jota tutkija halutessaan voi käyttää tutkimuksessaan. Käsitteet tutkimuskohteesta muokkautuu kenttätöön kuluessa. Tutkija rajaa tutkimuskohteen. Sen lisäksi, että kaikki kentällä tuotettu aineisto ei välttämättä päädy tutkimukseen, käsitys aineistosta ja tutkimuskohteesta muokkautuvat tutkimuksen edetessä. Kenttä ja aineisto eivät ole identtiset. Käsitteet kentästä on voinut muuttua, kun tutkija palaa uudelleen kenttätööhön hankkiakseen uutta aineistoa, jotta voisi ymmärtää tutkimuskohdettaan. Tutkijan suhde kenttään on siis myös prosessi, jossa on monenlaisia siirtymiä. Tutkijan tärkeimmäksi tehtäväksi jää tämän prosessin kuvaaminen mahdollisimman huolellisesti, ottaen huomioon tutkittavien puhettavat, yritykset merkityksellistää ja

ilmaista omaa todellisuuttaan, mutta myös se, miten hän itse on vaikuttamassa toimintaan ja tulkintoihin kentällä. Tutkimuksen raportointivaiheessa tutkijan tulee mielestäni kohdistaa huomionsa kenttätöön aikana syntyneisiin tulkintoihin ja merkityksellistämisen prosessiin ja kirjoittaa mahdollisuuksien mukaan auki tuon tiedon tuottamisen prosessi. Jos tutkija kirjoittaa tutkimuksessaan suhteensa kenttään näkyville, on tuo suhde osa tutkimusaineistoa. Kenttätöitä voi tehdä myös ilman, että tutkijan suhde kenttään on tutkimuksen keskiössä.

Tutkija ei voi kenttätöissä rajata sitä, mitä tutkittavat puhuvat, mihin keskustelut johtavat tai mikä on puheen sävy. Hänellä ei voi myöskään olla tarkkaa skeemaa tutkittavien maailmankuvasta, asenteista tai tutkijan ja tutkittavan kohtaamisen konventioista. Näistä seikoista tutkija tulee tietoiseksi vasta pikkuhiljaa, tutustuessaan informantteihinsa, ollessaan läsnä haastattelu- ja havainnointitilanteissa. Tutkijan ja tutkittavan kohtaaminen on aina ainutkertainen tilanne. Etukäteissuunnittelulla voi jonkin verran pyrkiä rajaamaan käsiteltävää aihepiiriä, valmistautua tiedollisesti niihin asioihin, joita haastattelutilanne mahdollisesti tulee käsittelemään. Suurelta osin haastattelutilanne on kuitenkin ennalta arvaamaton ja sitä määrittävät samantyyppiset reunaehdot kuin elämää yleensäkin: mikä tahansa on periaatteessa mahdollista. Kokemukseni mukaan ainakin Vienassa haastattelutilanteeseen saattaa yllättäen tulla ovesta sisään astuva naapuri tai sukulainen, joka luontevasti alkaa heti ottaa osaa keskusteluun. Huolellinen valmistautuminen kenttätöihin antaa silti tutkijalle enemmän liikkumavaraa. Tällöin hän on varustautuneempi siihen, että todellisuus kentällä on aina monitahoisempaa ja kaoottisempaa kuin mitä tutkimuskirjallisuus antaa ymmärtää.

Turismin vaikutuksesta kenttätöihin Vienan Karjalassa

Venäjän Pohjoisessa Karjalassa suomalaiset on identifioitu 1990-luvun lopulla ja 2000-luvun alussa stereotyyppisesti joko avustustyöntekijöiksi, uskonnollisen yhteisön edustajiksi tai yhä useammin ensisijaisesti turisteiksi. Nämä roolit kertovat siitä, mitä suomalaiset ensisijaisesti ovat olleet tekemässä Venäjän Pohjoisessa Karjalassa. Näiden roolien lisäksi 1990-luvun lopulla ja 2000-luvun alussa alueella liikkui eri alojen suomalaisia tutkijoita: kulttuurintutkijoita, luonnon- ja yhteiskuntatieteilijöitä sekä musiikintutkijoita. Oma kenttätöni vienalaisissa kylissä ajoittui ajankohtaan, jolloin kulttuurimatkailu Vienan Karjalan kyliin oli vilkasta. Turisteista suurin osa

tuli Suomesta. Suomesta tulevat matkailijat eivät muodostaneet yhtä yhtenäistä kategoriaa, vaan heidän joukossaan oli kulttuurimatkailijoita, joita kiinnosti karjalaisuus ja Kalevalan alkukoti, talvisodan ja jatkosodan veteraaneja, luontoturisteja ja niitä suomalaisia, joilla oli sukujuuret Vienan Karjalassa. (Stark 2003: 72.)

Vuosina 1999 ja 2000 tekemäni kenttämatskat toteutuivat osana *Vienan runokylät* -projektin järjestämää kulttuurimatkailua (ks. Nieminen 1998: 289–290). Kulttuurimatkailu tarkoitti sitä, että kyyti kyliin ja majoitus Venäjän Karjalan puolella oli valmiiksi järjestetty. Oli myös mahdollista saada kuljetus- ja tulkkausapua kylissä. Kenttätöön tekeminen organisoidun kulttuurimatkailun tuella helpotti käytännön järjestelyjä, mutta vaikutti myös siihen millaisia ennakoasenteita tutkittavilla oli minua kohtaan. Identifioiduin paikallisten silmissä osaksi Suomesta tulevaa turistin virtaa. Suomesta tulevien turistien yleistymisen vaikutti väistämättä siten, että minut suomalaisena luettiin muiden suomalaisten joukkoon. Majoituin yleensä kylissä niihin perheisiin, jotka majoittivat Suomesta tulevia turisteja ja joilla oli paljon suomalaisia ystäviä. Kyläläiset kysyivätkin usein ensimmäisenä minulta, että kenen luona majoituin. Kun tämä tieto oli selvillä, olin paikallisille kyseisen majoittajaperheen vieras. Minua majoittavat perheet pitivät minua usein turistina sen sijaan, että olisivat ensisijaisesti kokeneet minut tutkijaksi. Niinpä vaikka olin vierailut saman perheen luona Jyskyjärven aiemmin jo kolme kertaa ja kertonut avoimesti tekemäni tutkimusta paikkakunnalla, he edelleen mainitsivat valokuva-albumia selatesamme minut yhtenä turisteista, joita heidän luonaan käy. (KPK 10.12.2002.) Kun myöhemmin pohdin turistin ja kenttätutkijan eroa, ymmärsin, miksi kyseinen perhe koki minut enemmän turistiksi kuin tutkijaksi (ks. myös Pöysä 2004: 40). En pitänyt yhteyttä käyntieni välillä. Olin lyhyitä aikoja heillä majoittuneena, joten rinnastuin turistiin. En myöskään kovin avoimesti kertonut itsestäni eli pidin välimatkaa majoittajaperheeseen. Tämä huomio omasta käytöksestäni oli tärkeä. Aloin tarkastella sitä, miten oma asenteeni tai paremminkin sanottuna asentoni vaikutti tutkittaviin. Haastateltavieni kanssa koin, että jos itse olin avoin ja yritin madaltaa kynnystä lähestyä minua, usein haastateltavatkin vapautuivat.

Turismin yleistymisestä oli hyötyäkin kenttätöössä. Koska kylissä vieraili muitakin suomalaisia, saatoinkin ikään kuin sulautua joukkoon ja liikkua vapaasti. Kyläläiset olivat myös tottuneet siihen, että heille tuntematon suomalainen lyöttäytyi juttusille. Kyläläiset myös harvoin kielsivät tallentamista, he olivat tottuneet valokuvaamiseen ja videointiin. Vienan Karjalassa kenttätöoperiodeja 1998–2000 tehneen sosiaaliantropologi Laura Starkin (2003: 65) mukaan suomalaiseksi tutkijaksi ”positioitumi-

nen” vienalaisissa kylissä tarkoitti paikallisten silmissä sitä, että suomalaiset tutkijat yleensä olivat kiinnostuneet karjalaisista ja haastattelivat vain heitä. Hän mainitsee myös sen, että hän tutkijakollegoineen majoittui suomalaisystävistään tunnetun paikallisen majoittajan luokse, karjalais-venäläiseen perheeseen. Perheen kautta he tutkijoina tulivat tuntemaan muita kylässä asuvia karjalaisia. Kyläläisten silmissä he olivat suomalaisia tutkijoita, jotka olivat kiinnostuneet ensisijaisesti karjalaisista.

Kenttätöni käynnistyessä vuonna 1999 Vienan Karjalassa folklore ja ennen kaikkea lauluperinne olivat osa turismia. Suomesta esimerkiksi Jyskyjärven kylään matkalaisia tuovat matkanjärjestäjät pyrkivät järjestämään turisteille aina myös ”aitoja perinne-esityksiä”. Tämä tarkoitti sitä, että joku paikallinen, tavallisimmin iäkäs karjalaisnainen tai pieni lauluryhmä pyydettiin turistibussiin tai kulttuuritalolle esiintymään. Esiintyminen tarkoitti muutaman suomen- tai karjalankielisen laulun laulamista ja tuotti esiintyjille pienen kuulijoilta kolehtina kerätyn palkkion. Paikalliset laulajat olivat usein harrastajakuorolaisia tai sitten heidät muuten tiedettiin perinnelauluja osaaviksi. Suomen- ja karjalankielisen musiikkiohjelmiston suosiminen turismissa vaikutti myös siihen, mitä lauluohjelmistoa informantit olettivat suomalaisten ja siis myös minun, suomalaisen tutkijan, haluavan kuulla. Muutamat haastatelluistani kuittasivat venäjänkielisen lauluohjelmiston kädenheilautuksella ja perustelivat sitä sillä, etten suomenkielisenä laulujen sisältöä kuitenkaan ymmärtäisi. Useimmat informanteista lauloivat pyydetessä myös venäjänkielisiä lauluja ja etenkin tsastuškoja mielellään.

Kulttuurimatkailulla oli myös muuta vaikutusta kylien elämään. Karjalaisuutta tukemaan perustettu *Runokylät*-projekti majoittaa turistikarjalaa puhuviin perheisiin ja matkailusta Venäjän karjalan kyliin tuleva taloudellinen hyöty kohdistuu ennen kaikkea karjalaiseen väestöön. Tämä aiheuttaa eripuraa kylissä eri väestöryhmien kesken, sillä osa väestöstä kokee, että kaikki paikalliset eivät hyödy Suomesta tulevista matkailijoista. Vaikka turistimatkoja järjestävät organisaatiot ovat hyvin tietoisia tästä ja pyrkivät kohdentamaan turismista saatavaa hyötyä mahdollisimman tasapuolisesti, suomea ja karjalaa puhuvat hyötyvät yleensä eniten, koska suurin osa turisteista on suomalaisia. Minulle karjalaisista kiinnostuneena tutkijana majoitusjärjestelyistä oli toki hyötyä: tutustuin karjalaisiin ja sain heidän avullaan uusia informantteja. Matkailusta tulevat lisätulot ovat hyvin haluttuja ja usein elintärkeitäkin paikallisten keskuudessa. Tästä sain konkreettisen osoituksen, kun vaihdoin majoittajaa. Olin Kalevalassa asunut aiemmin kaksi kertaa erään vanhan naisen luona ja kun kolmannella kerralla majoituinkin muualle, nainen lähetti minulle Suomeen

valittelukirjeen. Siinä hän kirjoitti kuulleensa, että olin asunut muualla käydessäni Kalevalassa, ja pyysi minua majoittumaan hänen luokseen seuraavalla kerralla.

Turistin ja tutkijan toisistaan poikkeavat asennot

Omassa kenttätutyössäni Vienan Karjalassa pohdin usein turisteille esitellyn paikallisen folklorismin ja muun paikallisen musiikkikulttuurin välistä suhdetta. Jo ensimmäisillä kenttätutkimusmatkoillani käsitys paikallisesta musiikkikulttuurista laajeni kun huomasin, että myös muut kuin turisteille laulavat naiset ovat toimijoita paikallisessa musiikkikulttuurissa. Kenttätutkijan alkutaipaleella sain paljon tukea kulttuurimatkailuyrityksen järjestämistä puitteista: kyyti kyliin, majoitus ja ruokailu perheissä oli järjestetty matkailuyrityksen puolesta. Informanteiksikin valikoitui alussa samoja laulajia, jotka myös esiintyivät turisteille. Turismin vaikutus Vienan Karjalassa sekä taloudellisesti että henkisesti oli huomattavaa. Paikallisuutta ovat paikallisten asukkaiden lisäksi tuottamassa myös suomalaiset matkanjärjestäjät, avustustyöntekijät ja turistit, jotka kaikki toivat omia tulkintojaan ja olivat vaikuttamassa paikallisten ihmisten käsitykseen heistä itsestään. Turismin henkinen vaikutus oli siis ainakin kahdenlainen: ulkopuoliset matkailijat, jotka tulivat elintasoltaan aivan toisenlaisesta maasta, saivat paikalliset kiinnittämään väistämättä enemmän huomiota omiin elinolosuhteisiinsa. Tämä aiheutti monenlaisia puolustusreaktioita. Esimerkiksi majapaikkani isäntä vertaili venäläisiä ja suomalaisia ihmisinä hyvinkin suoraan venäläisten eduksi (KMP 14.4.1999). Toisaalta se, että ihmiset tulivat katsomaan ja kuulemaan paikallisia ihmisiä, nosti heidän omanarvontuntoaan.

Oman asemiani hahmottamisessa kenttätutyöntekijänä pohdin turistin ja kenttätutyöntekijän erilaisia lähtökohtia vieraaseen kulttuuriin. Tutkijan on jossain määrin oltava tietoinen omasta maailmankuvastaan ja sen tuomista esioletuksista, kun hän jalkautuu kenttätutyöhön. Turisti taas katselee paikallista ympäristöä usein tiedostamatta oman maailmankuvansa vaikutuksia siihen miten hän kokee ja tulkitsee itselleen vierasta kulttuuria. Tutkija ei silti ole vapaa esioletuksista ja hän törmää niihin kenttätutyössään monta kertaa. Sensitiivisyys omia tulkintoja ja reaktioita kohtaan on tärkeää.

Kokeakseni turistina olemisen eron suhteessa kenttätutkijaan, tein turistimatkan kesäkuussa 2002 Vienan Karjalan Venehjärven kylään. Kokemukseni turistina olemisesta auttoivat huomaamaan kenttätutkijan ja turistin erilaisen asennon suhteessa

paikallisiin ihmisiin. Asennolla tarkoitan tässä tutkijan suhtautumista paikallisiin ihmisiin ja asennetta, jolla tutkija asettuu kohtaamaan uuden ympäristönsä. Kun tutkija pyrkii lähenemään tutkittaviaan ja palaamaan samoille seuduille, samojen ihmisten pariin uudelleen ja uudelleen, turisti käy paikalla yleensä vain kerran. Kun tutkija yrittää synnyttää dialogia tutkittaviensa kanssa, turisti kohtaa valmiin esityksen, joka ei useinkaan johda vuoropuheluun esiintyjän ja turistin välillä. Kun turisti säilyy ulkopuolisena ihmisten jokapäiväisestä elämästä, majoituessaan turisteille erikseen varattuun tilaan, kuten Venehjärvellä, tutkija majoittuu parhaimmillaan perheeseen ja seuraa majapaikassaan ympäröivää arkea, koska asuu sen keskellä. Kun turisti seisoo katsomossa katsomassa esitystä tai istuu turistibussissa laulajan tullessa laulamaan bussiin, tutkija pyrkii menemään lähelle tutkittaviaan, esimerkiksi tutkittavien kotiin. Kysymyksen kentästä tutkijan asenteena (Järviluoma 1997) voi tulkita myös näin: tutkija viestittää käyttäytymisellään kentälleen jatkuvasti asenteestaan.

Keistä tulee informanttejamme?

Vaikka miehet Vienan Karjalassa myös laulavat ja heiltä on aivan viime vuosinakin taltioitu lauluja (esim. Juminkeon arkisto), julkisissa kylän yhteisissä juhlissa harrastajakuorot hoitivat laulamisen. Miesten laulaminen on yksityisempää ja siihen liittyy usein muu juhlinta. Voiton Päivää juhlivat veteraanit eivät laulaneet varsinaisissa juhlissa Kulttuuritalolla, mutta majapaikkamme isäntä lauloi illanistujaisissamme hänen kotonaan (KMP 11.12.1998). Sinnikäs yritys tehdä kenttätöitä ennen kaikkea laulamisesta ja siihen liittyvistä merkityksistä johdatti minut ensin niiden naisten luokse, jotka lauloivat kuoroissa.

Informanteikseni valikoitui ennen kaikkea iäkkäitä naisia. Tähän on useita syitä. Venäjän Karjalassa perinnelaulamista ovat olleet elvyttämässä ja pitämässä yllä ennen kaikkea harrastajakuorot, joista monet ovat toimineet useita vuosikymmeniä. Näitä kaikkialla Neuvostoliitossa miltei yhtä aikaa 1930-luvun puolivälin jälkeen synnytettyjä kansankuoroja (ks. Mikkonen & Suutari 2006: 160) toimi Vienan Karjalassakin 2000-luvun alussa miltei jokaisessa kylässä. Paikalliset kulttuurityöntekijät ohjaavat kuoroja. Kuorolaiset ovat miltei poikkeuksetta naisia. Jos kuoroa säestää haitaristi, hän saattaa olla mies. Paikalliset opastivat minut usein haastattelemaan juuri kuorolaisia, heidäthän tiedettiin kylissä hyviksi laulajiksi. Monet ystävyysuh-

teet naisten kesken olivat syntyneet juuri kuoroissa ja siten kuorolaiset opastivat minut haastattelemaan muita kuorolaisia. Etsiessäni informanteja etenin haastateltavien johdattamana seuraavalle haastateltavalle mutta etsin kontakteja myös omaehtoisesti.

Starkin (2003: 65) mukaan Venäjällä elävien vähemmistöjen kanssa työskenteleminen tarkoittaa yleensä sitä, että tutkittavat ovat iäkkäitä. Tämä koskee myös Venäjän Karjalaa. Kielivähemmistöt, kuten karjalaiset, ovat iäkkäitä, sillä nuorempi sukupolvi ei enää puhu ensimmäisenä kielenä karjalaa, vaan venäjää. Koska halusin saada verbalisointeja ja muistitietoa laulamisesta, valikoitui haastateltaviksi iäkkäitä karjalaisia. Alun perin naisten valikoituminen tutkittaviksi johtui siitä käytännön seikasta, että heitä oli helpompi löytää haastateltaviksi: iäkkäistä ihmisistä suurin osa Vienan Karjalassa on naisia.

Kaikki haastattelemani ja tapaamani laulajanaiset laulavat harrastukseen, huvikseen tai mieltymyksestä musiikkiin ja laulamiseen. Osalla heistä aktiivinen kuorolaisuus liittyi myös siihen, että se toi mukanaan esiintymismahdollisuuksia ja sitä kautta mahdollisuuksia matkustaa. Toisaalta se, että informanttini asettuivat niin auliisti haastateltaviksi, kertoo myös heidän halustaan tulla kuulluiksi, huomioituiksi tai saada esiintymismahdollisuuksia. Miten tämä laulamisen merkitys naisten elämänkontekstissa sitten määrittyi tutkimuskohteekseni ja miten se näkyi kenttätyössä? Vastaus liittyy ajatukseen elämäntarinoista ikään kuin ohittamattomia. Ihmiset tunsivat tarvetta kertoa elämänkokemuksistaan ja minä annoin heidän puhua niistä vapaasti. Tarve nähdä laulaminen osana laajempaa elämänkontekstia ja yhtenä keinona rakentaa identiteettiä muuttuvissa oloissa hahmottui tutkimukseni yhdeksi keskeiseksi kysymykseksi juuri elämäkerta-aineiston vuoksi.

Iäkkäät naiset ovat aktiivisia laulajia ja toimijoita kylissä. Aineistoni koostuu kuumudentoista iäkkään (s. 1909–1944) naisen haastatteluista. Naiset myös laulavat haastattelutilanteessa. Näistä haastateltavistani olen valinnut kaksi pääinformanttia. Taustahaastatteluja olen tehnyt viidelletoista haastateltavalle, joista osa on miehiä ja jotka ovat iältään informanttieni ikäluokkaa tai sitä nuorempia. Tärkeää taustaineistoa ovat myös nauhoitukseni juhlista, musiikkiesityksistä ja kuoron harjoituksista. Muuta tutkimusmateriaaliani ovat havainnot ja tallenteet perhejuhlista ja -illanistujaisista. Tarkkaa kuvaa venäjänkarjalaisesta musiikkikulttuurista ei saa pelkästään iäkkäitä naisia haastatteleamalla. Vaikka tutkimuskohteenani on yksi etninen vähemmistö, en voi tutkijana silti sulkea silmiäni tai korviani musiikkikulttuuriselta kokonaisuudelta, jossa oma osansa on nuorten diskokulttuurilla, miesten juhlimisel-

la ja haitarinsoitolla sekä sillä folklorismista ideoita hakevalla kulttuurityöllä, jonka osana myös naisten kuorot toimivat.

Muuttuva suhde kenttään

Suhde kenttään ja kenttätöyöhön muuttuu kenttätöyökokemuksen karttuessa. Ensimmäisillä kenttätöyöjaksoillani Vienan Karjalassa etsin omaa kenttätöytapaani, tutustuin ihmisiin ja uusiin paikkoihin sekä kokosin materiaalia summittaisesti. Kenttätöyöhöni vaikutti oma kokemattomuuteni, mikä pakotti keskittymään tekniikkaan ja yleisiin kenttätöyön konventioihin. Tutkimuskirjallisuudesta saadut vaikutteet ohjasivat paljon tutkimuksellisten aistieni suuntaa etenkin ensimmäisinä kenttätöyöperiodeina. Paikkojen ja ihmisten käydessä tutummiksi myös rohkeus tehdä kenttätöyötä kasvoi. Kenttätöyössä on tietoisesti vaalittava uskallusta heittäytyä tilanteiden vietäviksi ja lähentyä haastateltavia. Tutkijan oma voimaantuminen kenttätöyössä näkyy ennen kaikkea monipuolisempana kenttäaineistona ja avoimempana asenteena tutkittavia kohtaan.

Paikallisten ihmisten ystävällisyys auttoi suuresti käytännön työssä: usein paikalliset lähtivät oppaiksi ensimmäisille haastattelumatkoille ja tutustuttivat minua uusiin ihmisiin. Haastattelu- ja havainnointitilanteet olivat monesti yllättäviä, hauskojakin ja sisälsivät sattumuksia, joihin en ilman tutkijan rooliani olisi luultavasti muuten päätenyt. Esimerkki kenttäpäiväkirjastani tuo näkyviin kenttätutkijan kohtaamien tilanteiden monitulkintaisuuden:

Menimme nauhoituksen jälkeen vielä takaisin suurehkoon saliin, jossa oli tarjoilua. Juhlava sakuska-pöytä oli katettu ja juomaksi teetä ja vodkaa. Kuorolaiset kehottivat minua kovasti juomaan ja syömään. -- Yritin jutustella V:n kanssa, mutta tanssimusiikki oli niin kovalla, että hänen puhettaan oli mahdotonta kuulla. Parhaillaan oli menossa venäläinen diskomusiikki ja tanssit. Kulttuuritalon nuorehko miestyöntekijä S. tanssitti ahkerasti kuoron naisia, jotka näyttivät koreilta folkloristisissa esiintymisasuissaan pyörähtäessään. S. oli kova poika tanssimaan, hän pyörähteli näyttävästi ja teatraalisesti tanssiparketilla. Yllättäen hän haki minut tanssimaan ja sanoi, että tanssitaan venäläistä. On vaikea kuvailla tanssimistamme. S. nauroi olkansa yli folklorekuoron naisille ja pyöritti minua niin, että päässä alkoi pyöriä ja toppahousuissa, talvilenkareissa ja villapaidassa minulle tuli tosi hiki. (KPK 11.12.2002.)

Tilanteessa konkretisoituivat monet vieraanvaraisiin kulttuuriin kuuluvista erityispiirteistä. Ihmiset olivat vieraanvaraisia ja tuttavallisia useissa eri tilanteissa kenttä-

työperiodieni aikana. Tanssiminen niin diskoissa kuin vanhusten keskuudessakin on oleellinen osa vienalaista nykykulttuuria. Eri kylien kulttuuritaloissa pidetyissä juhlissa, joissa olen ollut läsnä, on yleensä aina tanssittu. Tavallisesti tahdittajana on kasetti- tai cd-soitin, koska kylissä ei ole tanssiorkestereita. Juhlintaan kuuluu hauskan pitäminen vastakohtana arjelle. Tanssipartnerini käytöksen voi tulkita tätä kautta: hän hauskuttaa käytöksellään muita. Toinen tulkintamahdollisuus on, että hän kääntää toiminnallaan nurin tutkija–tutkittava-valta-asetelman. Kaikki paikalla olleet tiesivät minut suomalaiseksi tutkijaksi ja ehkäpä juuri tähän liittyy tanssittajani kommentti: ”tanssitaan venäläistä”. En arvattavasti suomalaisena osaisi tanssia venäläisittäin. Tanssittajani haluaa määrätä tanssimisemme tahdin ja siten hetkeksi muuttaa asetelman, jossa minä ulkopuolisena tutkijana nauhoitusvälineineni asetun tarkkailemaan ja määrittelemään heitä.

Ensimmäisiä kenttätyökokemuksiani Venäjän pohjoisessa Karjalassa varjosti se, että Venäjän Karjalan nykytilasta oli tuolloin (1999) saatavilla vain vähän etukäteistietoa, jossa lisäksi painotettiin usein menneisyyttä. Tilanne kentällä vaikutti aluksi hyvin sekavalta musiikintutkijan kannalta: monia eri laulukerrostumia oli olemassa yhtä aikaa, ihmiset puhuivat sekaisin karjalaa ja venäjää ja etnisiä ryhmiä oli useita eri perinteineen ja taustoineen. Lisäksi vastikään virinnyt matkailu aiheutti uudenlaisia haasteita kyläläisille. Kun turistit tallensivat videokameroillaan hyvinkin arkisia tapahtumia ja näkymiä kylissä, kyläläiset joutuivat väistämättä arvioimaan itseään ja elämäänsä ikäänkuin vieraiden silmin. Oman kokemukseni perusteella ”katseen kohteena oleminen” aiheutti monenlaisia reaktioita. Jotkut ottivat minuun kontaktia, kun tiesivät minun olevan kiinnostunut musiikkiin liittyvästä muistitiedosta ja lauluista. He puhuivat hyvin avoimesti elämästään ja kokemuksistaan ensimmäistä kertaa tavatessamme. He nimenomaan halusivat, että heitä nauhoitetaan ja kuvataan. Toiset informanteista pyrkivät tekemään eroa suomalaisuuteen vertaamalla Suomen ja Venäjän elinolosuhteita jatkuvasti Venäjän eduksi. Muutamat kyläläisistä asettivat valokuvauskieltoja ja suojelivat sillä tavoin identiteettiään. Jotkut kieltäytyivät haastatteluista. Kaiken kaikkiaan paikallisten, ulkopuolisten tutkijoiden ja turistien kesken tapahtui hyvin monenlaisia neuvotteluja siitä, mitä paikalliset olivat suhteessa ulkopuolisiin ja miten heidät tulisi nähdä ja ymmärtää uusissa olosuhteissa, joissa heistä oltiin kiinnostuneita.

Kenttätyökokemuksen karttuessa aloin hahmottaa kentällä vallitsevan tilanteen selkeämmin. Käsitys kentän sekavuudesta hiukan hälveni ja keskityin pohtimaan omalta kannaltani oleellisinta: mitä laulaminen ihmisten elämän kokonaisuudessa merkitsi,

miten he siitä puhuivat ja sitä tekivät. Myös käsitykseni siitä, kuinka tieto syntyy kentällä, muuttui. Kenttätökokemus ja kenttätöön jälkeinen aineiston analyysi auttoivat näkemään informanttien osuuden tiedon tuottamisessa tulkintojen tekijöinä ja koko tilanteen muodostajina. Käsitys tiedon luonteesta alkoi lähetä hermeneuttista tietokäsitystä. Tieto, tulkinnat ja merkitykset syntyvät kahden ihmisen välisessä vuorovaikutustilanteessa, jossa molempien esiymmärryksellä on merkittävä osuus. Tilannesidonnaisuuden lisäksi merkityksiä ja tulkintoja määrittää myös tutkijaosapuolten historiallinen, sosiaalinen ja kulttuurinen tausta. (Pekkala 2003: 96.)

Kenttätöön hahmottaminen tiedontuottamisen dialogisena tilanteena vaikutti myös haastattelutapaani. Ensimmäisten kenttätöperiodien aikana listasin tutkimuskysymyksiä tarkasti etukäteen ja suunnittelin kysymysten aihepiirejä ja yritin haastattelutilanteessa pitäytyä tiukasti kysymysrungossa. Osaltaan tähän oli syynä se, että työskentelemässäni projektissa tarkoitus oli kerätä nimenomaan musiikki-perinteeseen liittyvää tietoa ja lauluja. Myöhemmin kenttätöössäni käytin avoimen haastattelun metodia, jossa tutkittavat saavat puhua vapaasti antamastani aihepiiristä. Jätin haastateltaville mahdollisuuden kuljettaa puhetta omaan suuntaansa ja kysyin kysymyksiä, jotka muotoilin haastateltavien omasta puheesta. Merkityksistä kiinnostunut tutkija ei useinkaan löydä etsimäänsä suoraan kysymällä. Musiikista puhumiseen johdatteleminen onnistui kysymällä heidän elämänhistoriaansa ja siten ohjaamalla puhetta laulamiseen. Kun haastattelin useampaa kertaa samaa informanttia, puheen aihepiirit olivat hyvinkin laajoja. Toisaaalta tuttujen haastateltavien kanssa oli helpompaa johdattaa keskustelua laulamiseen ja lauluihin.

Kenttätöön näkeminen dialogisena toi näkyville myös minun läsnäolon ja toimintani vaikutuksen kentällä. Huomasin olevani myös itse mukana synnyttämässä merkityksiä ja tulkintoja haastattelu- ja musisointitilanteissa. Tämä vakuutti minut siitä, että on välttämätöntä tuoda esiin tiedon tuottamisprosessi, sillä tutkimuksen uskottavuus ja luotettavuus perustuvat siihen (ks. myös Pekkala 2003: 96).

Lopuksi

Kenttätöön dialogimaisuuden tunnustaminen on osaltaan tehnyt näkyväksi sen, että kenttätöitä eivät ole vain nauhoitetut haastattelut, vaan kenttätö alkaa usein jo kotona ja jatkuu ”kentällä olemisena” koko kenttätöperiodin ajan. Kenttätöön näkeminen laajemmin kuin vain tehtyinä haastatteluina on lisännyt kenttämuistiin-

panojen ja kenttäpäiväkirjojen merkitystä. Ne ovat haastattelujen ohella olennaisen tärkeitä, kun kenttätöön jälkeen tulkitaan koettuja tilanteita. Voi ajatella, että tutkija on kentällä myös työpöytänsä ääressä, vaikka suhde kenttään muuttuu, kun aikaa kenttätöistä on kulunut. Kuitenkin tutkimuksessa tutkijan näkyväksi tekemä kenttä muodostuu tutkijan kokoaman teoreettisen tietämyksen ja niiden kokemusten perusteella, jotka syntyvät aineiston kanssa keskustellessa varsinaisen kenttätöön jälkeen. Kenttä siis punoutuu uudelleen sekä teoreettisen tiedon että kokemusten analysoinnin tuloksena.

Lyhytkestoinen kenttätö on yksi kenttätöön tekemisen tavoista, jossa toistuvat paluut ja yhteydenpito kenttään tutkimusperiodien välillä muodostuvat keskeisiksi kenttätöön metodeiksi. Lyhytkestoisessa kenttätöössä tutkijan avoimuus ja pyrkimys dialogiin haastattelutilanteissa ovat tärkeitä työkaluja, vaikka aina kenttätö ei vastaa ideaalia. Lyhytkestoisessa kenttätöössä lyhyen oleskelun aikana kentällä tutkijan on onnistuttava luomaan luottamukselliset välit tutkittaviinsa. Paluut ja yhteydenpito tutkittaviin nousevat keskeisiksi luottamussuhteen syntymisen kannalta. Lyhytkestoinen kenttätö on metodeiltaan usein tutkijavetoisempaa, kun kentälle ei ole samalla tavalla mahdollista asettua kuulostelevaan tilannetta kuin pidempään oleskeltaessa. Toistuvat paluut kentälle mahdollistavat paikallisen tilanteen päivittämisen, mutta myös oman tutkijan aseman uudelleenarvioimisen suhteessa aiemmin koettuun. Parhaimmillaan kenttätö on jaettujen merkitysten tuottamista yhteistyössä tutkittavien kanssa ja kodikkuuden ilmapiirin löytämistä yhdessä.

Viitteet

- 1 Kiitän kaikkia kenttätöitä kanssani tehneitä kollegoja: Maari Kallbergia, Päivi Järivistä, Riitta Huttusta, Pekka Huttu-Hiltusta, Jyrki Pöysää, Elina Makkosta ja Esko Turusta. Monet tähän artikkeliin vaikuttaneet kokemukset on koettu yhdessä. Lisäksi kiitän erityisesti folkloristi Jyrki Pöysää kenttätööhön liittyvistä keskusteluista ja mahdollisuudesta seurata hänen kenttätöitään kentällä.
- 2 Elintasokuilu Suomen ja Vienan Karjalan välillä oli kenttätöitä aloittaessani vuonna 1999 huomattava ja on sitä edelleen. Oma tästä johtuva ahdistukseni purkautui valituksina kenttämuistiinpanoihin. Ensimmäistä kertaa kohdattuna ero tuntui erittäin suurelta ja se vaikutti ensivaikutelmaani ihmisten elämästä. Elintasokuilu aiheutti tarpeen yrittää jotenkin vaikuttaa ihmisten arkeen, viedä heille ruokatarpeita Suomesta, kantaa vettä vanhojen naisten asuntoihin ja jakaa kokemuksia arjen vaikeuksista.

Lähteet

Käsikirjoitukset

- Kalevala, kirje n:o 1 A.T. 1999.
 KMP (12.4.1999) Jyskyjärvi. Henkilökohtaiset kenttämuistiinpanot. Kirjoittajan hallussa.
 KMP (14.4.1999) Jyskyjärvi. Henkilökohtaiset kenttämuistiinpanot. Kirjoittajan hallussa.
 KPK (11.12.1998) Vuokkiniemi. Henkilökohtainen kenttäpäiväkirja. Kirjoittajan hallussa.
 KPK (6.7.1999) Kalevala. Henkilökohtainen kenttäpäiväkirja. Kirjoittajan hallussa.
 KPK (10.12.2002) Jyskyjärvi. Henkilökohtainen kenttäpäiväkirja. Kirjoittajan hallussa.
 KPK (11.12.2002) Borovoi. Henkilökohtainen kenttäpäiväkirja. Kirjoittajan hallussa.

Kirjallisuus

- Cooley, Timothy J. (1997) "Chasing Shadows in the Field. An Introduction". *Shadows in the Field. New Perspectives for Fieldwork in Ethnomusicology*. Toim. Timothy J. Cooley & Gregory F. Barz. New York: Oxford University Press. Ss. 3–19.
- Geertz, Clifford (1973) *The Interpretation of Cultures*. New York: Basic Books.
- Honko, Lauri (1990) "Folkloreprosessi". *Sananjalka* 32. Toim. Aimo Hakanen. Ss. 93–121.
- Honko, Lauri (1992) "Dialogisesta kenttämetodista". *Sananjalka* 34. Toim. Aimo Hakanen. Ss. 124–137.
- Hood, Mantle (1982) *The Ethnomusicologist. New edition*. Kent: The Kent State University Press.
- Järviluoma, Helmi (1997) *Musiikki, identiteetti ja ruohonjuuritaso. Amatööriusikkoryhmän kategoriatyöskentelyn analyysi*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Knuutila, Seppo (2004) "Kenttätöitä ja tuomioita". *Kenttäkysymyksiä. Kalevalaseuran vuosikirja* 83. Toim. Pekka Laaksonen, Seppo Knuutila & Ulla Piela. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Ss. 9–24.
- Kurki, Tuulikki (2004) "Näkemykselliset talonpojat perinteen neuvottelijoina". *Musiikki, perinne ja tutkija. Etnomusikologista kulttuurintutkimusta Joensuusta*. Toim. Pekka Suutari & Elina Paukkunen. Joensuu: Joensuun yliopisto. Ss. 145–159.
- Laaksonen, Pekka; Knuutila, Seppo & Piela, Ulla (2003) "Johdanto". *Tutkijat kentällä*. Toim. Pekka Laaksonen, Seppo Knuutila & Ulla Piela. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Ss. 7–9.
- Latvala, Pauliina (2005) *Katse menneisyyteen. Folkloristinen tutkimus suvun muistitiedosta*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Lehtipuro, Outi (2003) "Voiko perinnettä kerätä"? *Tutkijat kentällä*. Toim. Pekka Laaksonen, Seppo Knuutila & Ulla Piela. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Ss. 13–33.
- Mikkonen, Simo & Suutari, Pekka (2006) "Karjalan taidepäivät Leningradissa maaliskuussa 1937. Käännekohta Karjalan musiikin historiassa". *Etnomusikologian vuosikirja* 18. Toim. Markus Mantere & Antti-Ville Kärjä. Helsinki: Suomen etnomusikologinen seura. Ss. 157–183.
- Moisala, Pirkko (1993) "Kenttätöiden merkitys etnomusikologiassa. Otteita nepalilaisesta kokemuksesta". *Musiikin Suunta* 1/1993. Ss. 13–27.
- Nieminen, Markku (1995) *Vienan runokyllät. Kulttuuriopas*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Nieminen, Markku (1998) "Vienan Karjala". *Karjala. Historia, kansa, kulttuuri*. Toim. Pekka Nevalainen & Hannes Sihvo. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Ss. 277–291.
- Paukkunen, Elina (2002) "Hyödyllinen ulkopuolisuus ja etnografiset tarinat. Tutkijan subjekti musiikkiantropologisen tutkimuksen välineenä". *Musiikin Suunta* 4/2002, ss. 15–25.
- Pekkala, Armi (2003) "Tutkijan eettiset ongelmat". *Tutkijat kentällä*. Toim. Pekka Laaksonen, Seppo Knuutila & Ulla Piela. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Ss. 85–108.
- Perttula, Juha (1995) *Kokemus psykologisena tutkimuskohteena. Johdatus fenomenologiseen psykologiaan*.

Tampere: Suomen fenomenologinen instituutti.

- Pöysä, Jyrki (2004) "Historian etnografiaa Vienassa". *Kenttäkysymyksiä*. Toim. Pekka Laaksonen, Seppo Knuuttila & Ulla Piela. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Ss. 25–42.
- Rautiainen, Pirjo (2003) *Antropologin kenttä ja työ*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Siikala, Anna-Leena (1997) "Toisiinsa virtaavat maailmat". *Kaukaa haettua. Kirjoituksia antropologiasta kenttätöistä*. Toim. Anna Maria Viljanen & Minna Lahti. Vammala: Suomen Antropologinen seura. Ss. 46–68.
- Stark, Laura (2003) "Ethnic Dynamics and the Finnish Factor: the View from a Post-Soviet Karelian Village". *Ethnologia Fennica* 30. Ss. 63–76.
- Suutari, Pekka (2004) "Näkökulmia Jyskyjärven karjalaiseen musiikkikulttuuriin". *Musiikki, perinne ja tutkija. Etnomusikologista kulttuurintutkimusta Joensuusta*. Toim. Pekka Suutari & Elina Paukkunen. Joensuu: Joensuun yliopisto. Ss. 47–68.
- Titon, Jeff Todd (1997) "Knowing Fieldwork". *Shadows in the Field. New Perspectives for Fieldwork in Ethnomusicology*. Toim. Timothy J. Cooley & Gregory F. Barz. New York: Oxford University Press. Ss. 87–100.
- Vasenkari, Maria & Pekkala, Armi (2000) "Dialogic Methodology". *Thick Corpus, Organic Variation and Textuality in Oral Tradition*. Toim. Lauri Honko. Helsinki: Finnish Literature Society. Ss. 243–254.
- Vikman, Noora (2007) *Eletty ääniympäristö. Pohjoisitalialaisen Cembran kylän kuulokulmat muutoksessa*. Tampere: Tampereen yliopisto.